

New deal

:: יצחק שדה

אבל משבר ההיי־טק איננו בעיה מרכזית של המשק הישראלי. הבעיות העיקריות הן העוני ושחיקת מעמד הביניים. כדי לפתור בעיות אלה יש להבין את הגורמים העיקריים שהביאונו למשבר הנוכחי. כאן אמנה ארבע סיבות עיקריות:

:: הרבה מוצרי צריכה מיובאים מסין. כתוצאה מכך, גדלו ממדי האבטלה, ושכר העבודה בחלק מהמפעלים אינו מתרומם מעל שכר המינימום.

:: מחירי הדירות בישראל גבוהים מאוד יחסית לשכר הממוצע. הדבר גורם לדוחק כלכלי במשפחות המשלמות משכנתא או שכר דירה, ולמיתון עמוק בכל ענפי הבניה.

:: מדיניות הריבית והמטבע של בנק ישראל שיתקה את כל ענפי הכלכלה הבנויים על אשראי, ומעיקה על היצור המקומי.

:: המשק הישראלי קטן ומבודד, ומשופע במונופולים דורסניים.

מה מומלץ לעשות בעת הזו?

התערבות ממשלתית להוספת מקומות תעסוקה:

בתנאי שוק גלובליים, כוחות השוק החופשי לא יפתרו את בעיית העוני והאבטלה. הזרמת כספים לצרכנים (באמצעות הגדלת תקציב המדינה, או בהעלאות שכר על חשבון המעסיקים) לא תשנה באופן מהותי את התמונה. כסף נוסף בידי הצרכנים ישמש בעיקר ליבוא מוצרים מחו"ל. לכן, על הממשלה להניע בעצמה את גלגלי המשק, באמצעות מיזמים המספקים אלפי מקומות תעסוקה.

יש החושבים שהממשלה לא תצליח להפעיל את המשק, והשקעותיה יגרמו רק להפסדים. כנגד טיעון זה אפשר להעמיד את בזק, חברת החשמל ועוד תאגידים שהצליחו להרים פרויקטים גדולים, שספק אם המגזר הפרטי היה יכול להם. יש עוד לזכור כי ישנן השקעות שהמגזר העסקי אינו יכול או שאינו רוצה לבצע. אנשי עסקים

המשק הישראלי לוקה במחלות רבות. כדי לרפא מחלות אלו יש צורך בתכנית מקיפה. כאן אציע תכנית בראשי פרקים, אשר לדעתי תאפשר לשנות לחלוטין את מפת העוני, ליצור תנאי חיים נוחים לכלל האוכלוסיה ולבנות כלכלה איתנה למדינת ישראל. התוכנית המוצעת קוראת תיגר על המחשבה שהתערבות ממשלתית פוגעת בהתפתחות המשק.

ראשית אתחיל במצב הקיים במשק. באוקטובר 2000 פרץ משבר כלכלי חמור, שנבע ממשבר כלל עולמי בענפי ההיי־טק. המשבר הותיר את המשק הישראלי במעורמיו, ומכת העוני שהיתה קשה עוד קודם לכן, החלה לנגוס גם בשכבות הביניים. בניגוד לדעת משרד האוצר, שטוען שהמשבר חלף, לדעתי, המשבר עדיין כאן. רוב ענפי המשק נמצאים בנמנמת, ועיקר הפריחה נראית שוב בענפי ההיי־טק המייצאים לחו"ל. ענפים אלה מטבעם אינם חסינים. הפתוי להעביר ייצור ופיתוח היי־טק לארצות בהן כוח העבודה זול יותר, גדול ביותר; ענפים אלו נוטים להיות מושפעים מתנודות בסחר העולמי, ומדי כמה שנים מתחולל שפל בסחר הבינלאומי. כמו כן ענפי היצוא מושפעים קשות מהמצב הבטחוני. יתכן שהשגשוג בהיי־טק ימשיך, אבל ודאי שאין לתלות את גורל המדינה בענפים אלו.

ממשלה מחשבת את הרחוק מחברותיה (וממיזמים שקבלנים עושים עבורה) בצורה שונה: הכנסות בניכוי הוצאות, כמו כל עסק רגיל ובנוסף לך הכנסות ממיסים על אותו מיזם.

קצה הקרחון

הסתדרות הרופאים פרסמה נתונים ששודרו בחדשות ברשת ב' יום ב' 30.1.2006, בשעה 15:00. הנתונים

עוסקים בקשר בין המצב הכלכלי לבין השימוש ברפואה מונעת. כשליש מהאזרחים נמנעים מלדרוש שרות רפואי בשל מגבלות כספיות. 40% מהם סובלים מהרעה משמעותית במצב בריאותם עד כדי אישפוזם.

9% מהילדים בישראל אינם מקבלים שרותי בריאות מונעת כגון רפואת שיניים, בדיקות תקופתיות וכיו"ב. מוגש בהקרה לנחמיה שטרסלר שלא רואה עניינם. הם בדרך בין בית החולים לבתי הקברות.

צמצום משמעותי של התלות בעובדים זרים

השכר הנמוך המשולם לעובדים שאינם ישראלים מונע פיתוח והתייעלות בכמה ענפים ובראשם – הבניה והחקלאות. שנוי שיטות הבניה למקובל בעולם המערבי יאפשר לשלב יותר ישראלים בעבודות הבניה. השימוש המופרז בכח עבודה זול מונע היום את התייעלות הענף. גם בעבודות החקלאיות יש מקום לשנוי חלק משיטות העבודה. הדברים אינם פשוטים כלל, ונדרש מחקר ופיתוח כדי למכך חלקים מענפי החקלאות. מכון וולקני אינו חוקר ומפתח בתחומים הללו, עקב העדר תקציב, ובשל שכר העבודה הנמוך המשולם לעובדים התאילנדים בענף.

השימוש המופרז בכח עבודה זול מונע היום את התייעלות בענף הבניה.

שפור תנאי שכר העובדים

דירות מגורים יקרות לא יזכו במשכנתא ממשלתית. בדרך זו הממשלה תכתוב את מחירי הדירות לצרכן.

מכרזי ממשלה המזכים ברשיון (כמו קווי אוטובוסים, גדר הפרדה, התפלת מים, רשתות טלויזיה, חברות סולר ועוד) יכללו סעיף המחייב לשלם שכר הוגן לעובדים. היום דורשים תנאי המכרז לתחבורה ציבורית מהזכיין רק מחירים זולים, ותנאי שרות נוחים לצבור הנוסעים. איש אינו נדרש לתנאי העסקה של הנהג. האם 5,000 ₪ ברוטו למשרת נהג אוטובוס עולים בקנה אחד עם טובת הצבור? בעצם חברות האוטובוסים חוסכות במשכורת הנהג וכך מצליחות להזייל את דמי הנסיעה. אסור לממשלה להסכים למצב מסוג זה.

יש להעלות את שכר המינימום בהדרגה, תחילה בענפים חזקים שאינם מתמודדים מול יבוא זול, כמו בנקים, שמירה, נקיון. אחר כך, עם השיפור

לא ישקיעו במיזמים שהרווח בהם אינו ברוך, או שמתפרס על פני שנים מרובות.

מעבר לכל אלה חשוב לדעת שלעיתים פרויקט שאינו כדאי למגזר העסקי הפרטי, יכול להיות רווחי לממשלה. עסק פרטי מחשב את רווחיו כהכנסות בניכוי הוצאות, דהיינו: מכרנו במיליון ₪, והוצאנו 700,000 ₪, אז הרווחנו 300,000 ₪. אם הוצאנו יותר מאשר הרווחנו, אזי הפסדנו, ודינו של העסק להסגר או להימכר במהרה. לעומת זאת, ממשלה מחשבת את הרווח מחברותיה (ומיזמים שקבלנים עושים עבודה) בצורה שונה: הכנסות בניכוי הוצאות, כמו כל עסק רגיל, ובנוסף לכך הכנסות ממיסים על אותו מיזם. עסקים גדולים משלמים מסים גם כאשר הם מפסידים: ארנונה, מס הכנסה ובטוח לאומי עבור השכירים (מנוכה ממשכורות העובדים מדי חודש); תשלומי מע"מ (גם עסק מפסיד משלם מע"מ); מע"מ ומכס שמשלמים העובדים כאשר הם קונים בחנויות (אם השכירים היו מובטלים ללא הכנסה, מן הסתם היו קונים הרכה פחות, ומשלמים פחות מסי קניה לאוצר); מס הכנסה שמשלמים הספקים המוכרים לעסק המפסיד וכו' וכו'. בהערכה זהירה, חברה ממשלתית המוכרת במיליון ₪ לחודש, ומוציאה על משכורות ספקים וכו' סך 1,200,000 ₪, עדיין נחשבת כרווחית עבור קופת המדינה.

משמעות הדבר, שממשלה יכולה להרים פרויקטים מרובים, שהמגזר העסקי אינו יכול להם. ובכלל, ממשלה רואה את תמונת המשק כולו. פרויקט המספק תעסוקה לאלפי עובדים הוא כדאי מאוד גם אם אין רווח כלכלי משמעותי בצדו.

ישנם כמה מיזמים שהממשלה יכולה ואף חייבת לפתח. למשל: ייצור תחליפי דלק – ניצול אנרגיה שמש בנגב, רוח בהרים; התפלת מים; ייצור תוספי תזונה – שוק שמגלגל מיליונים כבדים, ורובו מיוצר בחו"ל; ייצור רכבים בארץ (מדינה שיכולה לייצר מטוסים, יכולה לייצר גם מכוניות).

כדי לבצע מיזמים מסוג זה, על הממשלה להקים חברות ממשלתיות, אשר תמנענה העברת קווי ייצור לחו"ל, ותשלמנה שכר הוגן לעובדים (לא שכר מינימום). אין כל הגיון במסירת פרויקטים כאלו ליזם פרטי, שלרוב אינו נוטל שום סיכון על כספו (הממשלה מתחייבת לקנות את מוצריו), ומשלם משכורות לא הוגנות לעובדים. כמו כן, יש להקפיד שגופים ממשלתיים יעדיפו במכרזיהם את התעשייה המקומית על פני מתמודדים מחו"ל, והעדפת יצרנים מחו"ל תעשה רק באשור מיוחד.

מרווחי המדינה יופנה לעידוד רכישת דירות, כמוצע כאן.

שוק ההון ומיסים

הבורסה בישראל לרוב אינה מגייסת הון להשקעות, להפך, היא מונעת מכספים לא מנוצלים לשמש מנוע לצמיחת המשק. הבורסה הפכה לשוק ספקולטיבי שעוסק בשערי הכסף ולא בהשקעה בחברות. במקום שכספי החסכון ישמשו חמצן כלכלי לפתוח מיזמים, הכספים מושקעים בסחר במניות, צעד שלרוב אינו מניב צמיחה כלשהי. הממשלה אמורה לשים סוף לבעיה הזו, ולנתב את הכספים להשקעות אמיתיות המניבות צמיחה ותעסוקה.

האוצר העביר תכנית רב שנתית אשר תפחית את מס החברות ל-25%, במקום 36% שהיה מקובל עד 2004. הפחתת מסים זו תביא בהכרח להקטנת התקציב כולו ובמיוחד תקציבי החינוך, הבריאות והרווחה. ראוי לממשלה הבאה, לבטל מיידית את מחשבת האוון הזו, ולהפחית את המסים רק בענפים הנתונים בסכנה של זליגת הייצור אל מחוץ למדינה.

הריבית בארץ עדיין גבוהה, כ-9.5% לצרכן. הגיעה העת לשים קץ לקרטל הבנקים. כמו כן צריך לקבוע מירווחים מקסימליים בפער הריבית שגובים הבנקים. רצוי גם להפחית את ריבית בנק ישראל באחוז וחצי. המלחמה באינפלציה יכולה להעשות בדרכים אחרות. הממשלה יכולה למנוע פחותים בשער השקל, ללא שימוש בנשק הריבית באמצעות איסור על סחר ספקולטיבי במטבע חוץ.

המשק הישראלי קטן, ולכן ריכוזי בהרכב ענפים: קרטל בנקים, מונופול או דו-פול בתחומי המזון, עתונות, רשתות שווק, תקשורת, אנרגיה, קרקעות, ועוד. חלק מהאינפלציה נגרמת מהעלאות מחירים שרירותיות שנוקטים מפעם לפעם מונופולים אלה. הממשלה אמורה לפקח על מונופולים אלו, ואף לאיים עליהם בהקמת חברה ממשלתית אשר תפעל במחירים נמוכים ממחירי הקרטל.

ישום פרק זה יביא להתייצבות השקל על ערכו הריאלי כנגד הדולר והיורו, הריבית תהיה נמוכה, גיוס הון לעסקים יהיה קל, וכך סביבת העסקים תהיה נוחה מאד.

ניתן לבצע שינויים מבניים אמיתיים במשק, אשר יאפשרו משק איתן. הדבר דורש מהממשלה ויסות כוחות השוק, והתערבות ישירה באמצעות מיזמים ציבוריים.

במצב הכללי, ניתן יהיה להעלות בהדרגה את השכר גם בענפים אחרים.

חברות כח אדם תהיינה חברות המגייסות עובדים (ולעתים גם מפקחות על העבודה), ויאסר עליהן להעסיק עובדים במישרין.

בנוסף יש להנהיג פנסיה חובה לכל עובד.

ענף המל"ן

כפי שציינו, מחירי הנדל"ן בישראל מופקעים. משמעות הדבר שחלק משמעותי מהמשפחות מתקשות או אינן יכולות לרכוש דירה. כתוצאה מכך כל ענפי הבניה נתונים בשפל חמור, בשל חולשת הביקושים. וכמוכך, שהכנסות המדינה מנדל"ן קטנו מאד. לכאורה, נכון היה להוזיל מיידית את מחירי הקרקעות, אלא שאחר 16 שנים של מחירים מטורפים, לא ניתן להוריד את מחירי הקרקעות, כדי לא לפגוע ברבבות אזרחים מהשורה שהשקיעו את מיטב כספם בדירת מגוריהם.

מה הפתרון למצב מסובך זה? ראשית, להקפיא (בשקלים) את מחירי הקרקעות של מינהל מקרקעי ישראל לארבע שנים, וכך ישחקו המחירים (יחסית לאינפלציה) בכ-10%. שנית, דירות מגורים יקרות לא יזכו במשכנתא ממשלתית. בדרך זו הממשלה תכתיב את מחירי הדירות לצרכן. שלישית, הממשלה תעניק משכנתאות נכבדות בריבית אפסית, ורוכש הדירה יוכל לפרוע את ההלוואה על פני שנים מרובות, או בצוק העתים לשלם רק את הריבית. משמעות הדבר, שבמצבים מסויימים, משפחה תשלם משכנתא של 700 ₪ בחודש, במקום 2,500-3,000.

יש להדגיש שהמיומן לתכנית זו יבוא מעצם הגדלת עסקאות הנדל"ן. המדינה גובה את רוב עלות הבניה - מחיר הקרקע, מע"מ, ומסים שונים ומגוונים. כאשר תתחדש פעילות הבניה בארץ, יוזרמו מיליארדים לקופת המדינה, וחלק

הבורסה הפכה לשוק

ספקולטיבי שעוסק בשערי

הכסף ולא בהשקעה

בחברות. במקום שכספי

החסכון ישמשו חמצן כלכלי

לפתוח מיזמים, הכספים

מושקעים בסחר במניות,

צעד שלרוב אינו מניב צמיחה

כלשהי.

קצה הקרחון

ברשימת קדימה יש כמה קשרים מובהקים בין הון לשלטון. כך למשל רויח אודי ברזלי, במקום 41 ברשימת קדימה. "אם יבחר ברזלי" לכנסת תהיה זו בעבורו סגירת מעגל: עבודה בשירות המדינה בניצבות מס ההכנסה, מעבר חד לעולם העסקי, וחזרה לשירות הציבורי - הפעם כמחוקק. ברזלי (44) המכונה מתכנן המס של האלפיון העליון... לטובת כהונה כפרלמנטר זונח ברזלי את לקוחותיו הכבדים, בהם נח'י דנקנר והחברות בקבוצת אי.די.בי, לב לבייב וקבוצת אפריקה ישראל, אלפרד אקירוב, אברהם ביגר ושופרסל, חברת לומניס הנוסחת בנאסד"ק, החברה הבורסאית תפרון, חברת הבניה היזמית קנדה-ישראל, קרנות הון סיכון, חברות עירוניות של תל אביב וכמה רשויות מקומיות. מתוך כתבה על מועמדי קדימה, 'הארץ'